

Fri tekst 2. søndag i påsketida 2025: Luk. 24,45-48

Gudstjeneste i DELK-Østfold. 27.04.25 i Bøndernes Hus, Råde

1. Jesus åpner Skriftene, og han åpner forstand og hjerte

Det er ikke alle gitt å forstå Skriften. I Paulus' brev er det noe som er vanskelig å forstå, og som de ulærde og ubefestede forvrenger, som de også gjør med de andre skriftene, til sin egen undergang, sier 2Pet. 3,16.

Det kan være at en ikke forstår fordi en ikke vil forstå. Gud kan overlate oss til vår egen sviktende dømmekraft hvis vi ikke spør etter hans ord. Men det er ikke nok å ville forstå. Det det kommer an på, er om vi har forstand og øyne til å se og forstå med. Om vår forstand er opplatt. Du kan ha den skarpeste hjerne uten å forstå. Du kan studere hebraisk og gresk, lese deg opp på diskusjoner om bibeltekster og så mange tolkningsspørsmål du bare klarer å få med deg. Menighetsfakultetets bibliotek har mer enn 88 000 trykte bøker i sin hovedsamling. Mye av dette handler om Bibelen. Men hva hjelper det å studere hvis du leser Bibelen som menneskers ord og ikke som Guds ord? Hvis ikke du kjenner Guds bankende hjerte i tekstene?

Du kan ha en gudstro, men enda stå uforstående til Bibelen. Jøder forkaster Det nye testamentet, og mange som nok kaller seg kristne, ringeakter både Det gamle testamentet og deler av Det nye testamentet. De har ikke sansen for helheten av delene og alle delene i helheten.

«Dere gjennom søker Skriftene, fordi dere tenker at i dem har dere evig liv, og det er de som vitner om meg; og dere vil ikke komme til meg for å få liv», sa Jesus til de vantro jøder (Joh- 5,39f). De så ikke hvordan Det gamle testamentet pekte fram mot han. De vantro jødene har et dekke liggende over sitt hjerte når Moses leses, men de skal vende om, dekket skal bli tatt bort.

I Jesaja 53 lar profeten den framtidige frelste menighet av Israel bekjenne sin villfarelse og sin tro på budskapet om Herrens lidende tjener. Herrens mektige arm var utrakt gjennom den fornedrede tjeneren. Folket så det ikke. De var herlighetsteologer, ikke korsteologer. Og den fariseiske jødedom, som lærte dem å rekne med egne krefter i frelsessaken, tilslørte behovet for forsoneren som tok på seg en stedfortredende straffelidelse. Men Israels rest erkjenner: Han ble såret for våre overtredelser, knust for våre misgjerninger; straffen lå på ham, for at vi skulle ha fred, og ved hans sår har vi fått legedom. – Sannelig, når Israel omvender seg til Jesus, blir de korsteologer. Og vi kan visst snu det om og si: Når Israel blir korsteologer, omvender de seg til Jesus. Derfor trenger Israel venner som kjenner korsets visdom.

Det nye testamentet (NT) ligger skjult i Det gamle testamentet (GT), og GT er åpenbart i NT. Filip hørte den etiopiske hoffmannen sitte og lese fra profeten Jesaja, nettopp kap. 53. «Skjønner du det du leser?» Nei, det gjorde han ikke. Hvem taler profeten om? Hvem er det som føres bort som et får for å slaktes? Og idet Filip gikk ut fra teksten i Jes. 53, forkynte han evangeliet om Jesus for mannen, og han kom til troen og ble døpt.

Jesus hadde talt til disiplene om sin lidelse og død og sin oppstandelse. Men det var så vanskelig for dem å forstå. Påskedags kveld sier den korsfestede og oppstandne til dem: "Dette er mine ord som jeg talte til dere mens jeg ennå var hos dere, at alt det måtte oppfylles som er skrevet i Mose lov og profetene og salmene om meg." (Luk. 24,44). Det står i verset foran vår tekst. Og så fortsetter evangelisten: "Da oppløst han deres forstand, så de kunne forstå Skriftene."

Evangelisten bruker et ord som vi kjenner fra beretningen i Markusevangeliet om en mann som var døv og hadde vondt for å tale. Jesus talte sitt Effata! og evangelisten forklarer det aramaiske ordet: Det er: Lat deg opp! - Lat deg opp! Åpne deg! Jesus åpnet mannens ører og løste hans tunges bånd med sitt skapende ord. Det stod ikke i menneskemakt å helbrede mannen. Men Jesus

kunne. Det står heller ikke i menneskemakt å forstå Bibelen. Jo, du kan forstå orda, men ikke uten videre budskapet. Det går an å høre og ikke forstå, det går an å se og ikke skjønne. Slik var det med så mange på Jesajas tid. Slik var det også med mange i møte med Jesu forkynnelse. Da ble forkynnelsen til dom. Når mennesker er slått med blindhet og hardhet i hjertet, kan de ikke tro.

Jesus åpnet Skriftene for de to Emmaus-vandrerne. Han forklarte hva som var skrevet om han i GT. Han opplot altså GT ved å forklare hva det står skrevet om han. Det samme gjorde apostlene, særlig i møte med jøder. Som da Paulus etter sin omvendelse forkynte i synagogene at Jesus er Guds Sønn og brakte jødiske tilhørere til taushet ved å bevise at Jesus er Messias. I Tessalonika forklarte han at Messias skulle lide og oppstå fra de døde, og at dette er Jesus. Og det samme gjør NT den dag i dag. Åpner GT for oss.

Også vår forstand må bli opplatt. Slik det skjedde med disiplene påskedags kveld. Jesus opplot deres forstand, så de kunne forstå Skriftene. Vi er altså avhengige av at Herren både åpner Skriftene og åpner vår forstand, at han åpner vår forstand så vi kan forstå Skriftene. Vi klarer det ikke av oss selv.

Det er en sammenheng mellom hjerte og forstand, og det er ikke nok å forstå i og for seg. Hjertet må være med. Da Jesus åpnet Emmaus-vandrerne øyne så de kjente han igjen før han ble usynlig for dem, sa de til hverandre: «Brente ikke vårt hjerte i oss da han talte til oss på vegen og opplot Skriftene for oss?» (Luk. 24,32) Hjertene brente. Og da Paulus talte til noen kvinner i Filippi, opplot Herren Lydias hjerte. Ordet vi hører, må ved troen smelte sammen med oss, lærer vi i Hebreerbrevet. «[D]a dere fikk Guds ord som vi forkynte,» sier Paulus til menigheten i Tessalonika, «tok dere imot det, ikke som menneskers ord, men som det som det i sannhet er, som Guds ord, som også er virksomt i dere som tror.» (1Tess. 2,13)

2. *I Guds lys ser vi lys*

«[H]os deg er livets kilde, i ditt lys ser vi lys», sier David (Salme 36,10). «Det sanne lys, som opplyser hvert menneske, var i ferd med å komme til verden», står det i begynnelsen av Johannesevangeliet.

Dette er helt grunnleggende. Ved syndefallet inntok mørket vårt hjerte, vårt sinn, vår forstand. Den skaden er så gjennomtrengende at vi forstår den ikke av oss selv. Bare når vi kommer inn i lyset, ser vi det. Å erkjenne vår synd og å erkjenne vår uforstand er to sider av samme sak.

I denne verdens saker kan og skal vi spørre fornuft og erfaring til råds. Men når tilliten til det vesle vettet og den begrensede erfaringen overføres til de ting som hører kristendom til, bærer det galt av sted.

Uten åpenbaringen fra Gud famler et menneske i stummende mørke. Få vil erkjenne det. «Ser du en mann som er vis i egne øyne – det er mer håp for dåren enn for ham», leser vi i Ordspr. 26,12. Men Skriftene, Bibelen lyser. Den er et lys som skinner i mørket. Og Bibelen har et bestemt budskap, som er formet i bestemte ord og setninger. Når den gamle Adam i oss vil sette seg til doms over dette budskapet og blande sannheten med løgnen i hjertet, blir resultatet løgn. Slik kan også en kirke bli en løgnkirke.

Egne tolkninger er det mye av. Derfor strides lærde og ulærde, og mange blir usikre. Andre tror at de er kommet til en ny og rett forståelse av Skriften, selv om kirken aldri tidligere har forstått den slik, og selv om det strider mot Skriftens ordlyd.

Men Bibelens ord er ikke gitt til private tolkninger. I 2Pet. 1 står det advart mot vilkårlige tolkninger. Intet profetord i Skriften er gitt til egen tydning, profetordet er ikke framkommet ved menneskers vilje, men de hellige Guds menn talte drevet av Den Hellige Ånd. Men slik mennesker av naturen er, tar de ikke imot det som hører Guds Ånd til. De har ikke sans for det. Hvordan er det med deg og meg?

Når vi vil forstå Skriften, stiller vi oss på hellig grunn. Da må vi billedlig talt ta skoene av våre føtter. Fornuftens sko som vi går rundt med i det jordiske og timelige. Vi må skille oss av med fornuftens sko når vi er på hellig grunn. Adam og Eva fikk sine øyne opplatt og ble var at de var nakne. Vi må avkles all verdslig visdom i møte med Gud. For verdens visdom duger ikke til å kjenne Gud i hans visdom. Han som er den som han er, han som er enestående. Han som viser seg å være slik han viser seg å være når han åpenbarer seg. Det sammenfattes i ordet Hellig. Jesaja fikk et overveldende møte med Gud. Slepert av Herrens kåpe fylte templet. Serafene ropte: «Hellig, hellig, hellig er Herren, herskarenes Gud; all jorden er full av hans herlighet.» Da ble Jesaja grepet av frykt og bekjente seg som en synder med urene lepper. Han måtte renses før han kunne gå med Ordet fra Guds munn.

Fordi Gud gir seg til kjenne, kan vi kjenne han. Men da må *han* opplyse oss. Vår fornuft kan ikke kaste lys over han. Vi må altså ikke blande fornuften inn der Ordet og troen skal råde. På det området der vi er totalt avhengige av Guds ord, må fornuften ikke blande seg inn. Begynnelsen, midten og enden på all villfarelse er ifølge Luther nettopp at fornuften blander seg inn og tror den skal forbedre Guds ord og under.¹ Fornuften må tvert imot kapitulere overfor åpenbaringen og tas til fange under lydigheten mot Kristus. Da vil den ikke bare bli nyttig innenfor det jordiske, men også bli en tjenerinne for troens liv med Guds ord og refleksjon over Ordet. Som månen får sitt lys fra sola, får fornuften sitt lys fra Ordet. Og fornuften har nok å gjøre, også i teologien. Men den skal utfolde seg ut fra de premisser som ligger i Guds åpenbaring i Jesus Kristus og Den hellige skrift, Ordet som ble kjødt, og Ordet som er overgitt gjennom profeter og apostler. Da må vi holde fra hverandre det Guds ord holder fra hverandre, og holde sammen det Guds ord holder sammen. Jeg tror at all vranglære kommer av at en blander

¹ Sml. WA 26, 608,-8: "Anfang / mittel ende aller yrthumb ist / das man aus den einfeltigen worten Gotts tritt / vnd wil mit der vernunft ynn gottlichen wundern handeln vnd die sache bessern" ("Ein Bericht an einen guten Freund von beider Gestalt des Sakraments aufs Bischofs zu Meißen Mandat", 1528); WA 47, 331,24f: "Alle Ketzerei ist dohehr geflossen und ihren ursprung gehabt, das die Vernunft will die Heilige Schrieft meistern und uberklugeln." (preken over Matt. 19,13ff (1537-40))

sammen det Guds ord holder fra hverandre, eller skiller det Guds ord holder sammen. La oss stanse litt ved det.

3. *Å holde fra hverandre det Guds ord holder fra hverandre, og holde sammen det Guds ord holder sammen*

Guds ord holder Kristi verk og våre gjerninger fra hverandre, men holder troen og det nye livet sammen.

Noe av det våre reformatorer reagerte aller mest mot i romerkirken, var at nattverden ble gjort til et offer presten frambar til beste for levende og døde. En annen ting de reagerte mot, var påkallelse av helgener for at disse skulle gå i forbønn for de troende. Og i det hele den tanken at vi skulle kunne bidra til vår frelse. Er ikke Jesus den ene mellommann mellom Gud og oss? Har ikke han båret seg selv fram som offer for våre synder én gang for alle?

Er ikke offermesse og helgenpåkallelse å blande sammen Guds suverene handling med menneskers verk? Og hvordan skulle åndelig døde mennesker kunne samvirke med Gud til sin egen levendegjørelse? Når Gud frelser, gjør han det uavhengig av oss, uten bidrag fra oss. Frelsesvissheten må derfor være forankret i troen på Jesus og ikke i gode gjerninger som vi skal gjøre.

I frelsesvisshetens hjertekammer må Kristi lidelse og død og våre gode gjerninger holdes fra hverandre som øst fra vest. Men i livet og hverdagen må troen og gjerningene ikke skilles. Blander vi Kristi fortjeneste og våre gjerninger, blir vi fariseere. Men river vi troen og gjerningene fra hverandre og blir lovløse, dør troen. Våre reformatorer reagerte med stort alvor mot å trøste seg til syndenes forlatelse mens en fortsatte å leve et uomvendt liv. Luther har sterke ord om dette. Å trøste ubotferdige syndere med syndenes forlatelse er en fornektelse av Kristus, som frelser synderen til et liv etter Guds vilje. Påskens budskap om forsoning og pinsens budskap om det nye livet må ikke rives fra

hverandre. «Omvend dere, og enhver av dere la seg døpe på Jesu Kristi navn til syndenes forlatelse, så skal dere få Den Hellige Ånds gavel!» sa Peter pinsedagen (Apg. 2,38). I Jesu navn skal omvendelse og syndenes forlatelse forkynnes for alle folkeslag, hørte vi i prekenteksten. En forkynnelse til syndserkjennelse, frelse og nytt liv. Da skal både lov og evangelium forkynnes. Lovens verk og evangeliets verk er forskjellige og må holdes fra hverandre. Loven dømmer og døder. Evangeliet kommer med frelse og liv i Gud. Men loven og evangeliet virker sammen. Det er forskjellige Guds ord. Ja, evangeliet løser den krisen som loven skaper. Og begge deler må forkynnes. En prest satte det på spissen: "Det er ikke kirkens oppgave å forkynne evangeliet. Jeg gjentar: Det er ikke kirkens oppgave å forkynne evangeliet. Det er kirkens oppgave å forkynne loven og evangeliet."

Guds ord skiller mellom det åndelige og det verdslige, men holder det åndelige og det materielle sammen.

På reformasjonstida oppstod en gjendøperbevegelse som krevde at barnedøpte måtte døpes igjen på sin egen trosbekjennelse. Gjendøperne så ikke på dåpen som frelsende nådemiddel og reknet ikke barnedåpen for noe. Men dette var noe nytt og ikke i samsvar med Bibelens ord om dåpen som port inn til Guds rike. Guds ord holder Ånden og vannet sammen. Også nattverdlæren ble angrepet. Noen så på nattverden bare som symbol. Jesu legeme og blod er i himmelen og kan ikke være på de tusen alterbord, mente de. Men dette var noe nytt og stemte ikke med Jesu innstiftelsesord. Bibelen holder Jesu legeme og blod sammen med brødet og vinen. Sakramentene er virkekraftige nådemidler. For de er forent med Ordet. Ånden vitner sammen med vannet og blodet, sier Johannes (1Joh. 5,6ff). Vi er alle døpt med én Ånd til å være ett legeme, og vi har alle fått én Ånd å drikke, sier Paulus (1Kor. 12,13).

De som ser bort fra underet i sakramentene, skiller det som Bibelen holder sammen, altså det åndelige og det jordiske. Men Gud har skapt verden slik at han

kan møte oss gjennom det jordiske. Det er en uutgrunnelig kilde til forundring. Må vi ikke hver eneste Marias budskaps dag og hver eneste jul og ellers gjennom året undre oss over at Gud har gjort verden slik at han selv kan bli en del av den? Ordet ble kjød og tok bolig iblant oss (Joh. 1,14). I Jesus Kristus bor hele guddommens fylde legemlig (Kol. 2,9).

Guds ord skiller mellom skapelse og syndeforderv. Det naturlige er derfor dypest sett unaturlig. For en kristen er verden et bakvendtland. Men verden betrakter kristendom som bakvendt. Det er utfordrende å holde ut den spenningen. Og i vår tid blander liberale teologer og lekfolk det Bibelen holder fra hverandre, det vil si skapelse og syndeforderv, gudsbildet og slangegiften, så de tror at variasjoner av den falne menneskenatur er varianter av skapelsen. Målestokken blir mennesket slik det er etter syndefallet. Men Bibelen lærer oss at det som er naturlig for menneskene etter syndefallet, det er dypest sett unaturlig. Og i iveren for et fargerikt fellesskap med et mangfold av meninger og legninger ser de liberale bort fra noe annet som Bibelen holder fra hverandre, nemlig hankjønn og hunkjønn. Bibelen holder mann og kvinne fra hverandre for at de skal utfylle hverandre i ekteskap og forplantning, i heim og menighet, og være et bilde på forholdet mellom Kristus som brudgom og kirken som brud. Selv de grenser som fornuften stort sett har satt under alle himmelstrøk og til alle tider, blir i vår tid overtrådt ut fra misforståtte forestillinger om frihet.

Guds ord holder kors og herlighet sammen. Gjør vi det? «Vi må gå inn i Guds rike gjennom mange trengsler», sa Paulus og Barnabas (Apg. 14,22). Martyrenes blod har flytt i strie strømmer i vår tid, mens vi lever i en nytelseskultur. Mens troende blir forfulgt på livet i andre land, gleder kirkemennesker i Vesten seg over at samkjønnede får gifte seg i kirken. Mens troende i andre land tar sitt kors opp og sier nei til sitt eget liv, sier kirkemennesker i Vesten et stolt ja til ting som Guds ord sier nei til. Guds ord holder kors og herlighet sammen. Vi kan kanskje si det slik: Ikke mye er slik det ser ut til, i alle fall ikke mye viktig. Det står så alvorlig om

menigheten i Laodikea, som sa "Jeg er rik og har overflod og mangler ingenting": "[D]u vet ikke at du er ussel og ynkelig og fattig og blind og naken" (Joh. åp. 3,17). Men kristne har fått åndelige øyne å se med. "Jeg vet om din trengsel og din fattigdom – men du er rik", fikk menigheten i Smyrna høre (Joh. åp. 2,9). Og Paulus sier: "[V]år trengsel, som er kortvarig og lett, virker for oss en evig fylde av herlighet i overmål på overmål. Vi har ikke det synlige for øye, men det usynlige; for det synlige er timelig, men det usynlige er evig." (2Kor. 4,17f)

4. *Verdens lys, er vi det?*

«Dere er vitner om dette», står det til slutt i teksten. Men vi må ha med oss fortsettelsen av Jesu ord: «Og se, jeg sender over dere det som min Far har lovt; men dere skal bli i byen inntil dere blir ikledd kraft fra det høye.»

Jesu venner skal ikke vitne i egen kraft, men i Den Hellige Ånds kraft. Som redskaper for Ånden. Som Jesus sa skjærtorsdag: «Når talsmannen kommer, som jeg skal sende dere fra Faderen, sannhetens Ånd, som utgår fra Faderen, skal han vitne om meg. Men også dere skal vitne; for dere har vært med meg fra begynnelsen av.» (Joh. 15,26f)

Pinsedagen kom Den Hellige Ånd over disiplene og de fikk kraft til å være Jesu vitner fra Jerusalem av og til hele jorda. Jesus fortsetter sin gjerning ved Den Hellige Ånd og gjennom sine disipler. Han som kalte seg selv verdens lys (Joh. 8,12), kalte også sine disipler for verdens lys (Mt 5,14). Er vi tent av han, det store verdens lys, må vi la lyset vårt skinne for menneskene. På vår ferd og vår tale må det kunne merkes at vi er lysets barn som varmer og viser veg i en verden som er preget av kulde og mørke. Kan det merkes at vi lever med Jesus?

Ragnar Andersen

pastor, ph.d.